

[http://100buch.in.ua/article/18/Сучасна+німецькомовна+література+в+українських+перекладах+\(Клаудіа+Дате%2С+Христина+Назаркевич\)+.html](http://100buch.in.ua/article/18/Сучасна+німецькомовна+література+в+українських+перекладах+(Клаудіа+Дате%2С+Христина+Назаркевич)+.html)

5. Лондон Д. Твори / Джек Лондон. Твори. Том восьмий. Острівні оповідання. Пер. з англ. М. Візьмітиної. Червоний бог. Пер. з англ. Ф. Яцини. Ред. О. Бургардта. – К.: Сяйво, 1927 р. – 339 с.

6. Гірзберг Д. Зведення мостів для німецькомовної літератури / Дагмар Гірзберг / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://100buch.in.ua/article/4/Зведення+мостів+для+німецькомовної+літератури.html>

7. Баканов А. Г. Німецька література в Україні / А. Г. Баканов, М. О. Кудін // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. – Вип. 25. – Київ: Київський університет імені Тараса Шевченка, 1995. — С. 108-119.

8. „Ціле життя вчуся мови...“: розмова Людмили Таран з Євгеном Поповичем (1996 р.) / С. О. Попович, розмовляла Л. Таран // Дивослово: українська мова й література в навчальних закладах. – 2010. – N 6. – С. 51-55

9. Ваховська Н. Літературний канон української германістики? / Неля Ваховська // Prostory / 20.03.2012/ – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.prostory.net.ua/ua/articles/514-2012-03-20-16-38-30>

УДК 811.111+81'255.4

Бегма (Фролова) Ю.
(Київ, Україна)

КОМПЛЕКСНІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК СПОСІБ ДОСЯГНЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Стаття присвячена розгляду комплексних перекладацьких трансформацій в англо-українському художньому перекладі. Об'єктом аналізу виступають комплексні лексичні і граматичні трансформації. Шляхом встановлення головних причин вживання таких трансформацій у художньому перекладі визначається важливість дослідження комплексних перекладацьких трансформацій у сучасній теорії перекладу.

Ключові слова: художній переклад, комплексні перекладацькі трансформації, трансформація конкретизації, модуляції, об'єднання і членування речення.

Статья посвящена рассмотрению комплексных переводческих трансформаций в англо-украинском художественном переводе. Объектом анализа являются комплексные лексические и комплексные грамматические трансформации. Посредством установления основных причин использования таких трансформаций в художественном переводе показывается важность изучения комплексных переводческих трансформаций в современной теории перевода.

Ключевые слова: художественный перевод, комплексные переводческие трансформации, трансформация конкретизации, модуляция, объединение и членение предложения.

© Бегма (Фролова) Ю., 2012

The article focuses on the study of complex translation transformations in English-Ukrainian literary translation. Complex lexical and grammatical transformations are analyzed. The main reasons for using such transformations in literary translation are identified. The importance of studying complex translation transformations for translation theory is defined and highlighted.

Key words: *literary translation, complex translation transformations, transformation of concretization, modulation, combination and division of the sentence.*

Художній переклад, як відомо, є інструментом культурного освоєння світу. Слід зазначити, що художній переклад – це також особливий вид комунікативної діяльності, тому що при перекладі художньої літератури ми маємо справу з особливим видом міжмовної, міжкультурної, культурно-естетичної та художньої комунікації [1: 246-247]. У перекладі художнього необхідно зберегти своєрідність оригіналу та його естетичне цінність. На думку російського перекладознавця Т. А. Казакової, відтворення художнього твору мовою перекладу передбачає творче перетворення літературного оригіналу не тільки відповідно до мовних та літературних норм, але й із застосування усіх необхідних можливостей цільової мови [2:11]. Відомо, що відтворення змісту оригіналу у перекладі – завдання не з легких [3: 111]. Коли адекватність перекладу не можна досягнути шляхом застосування прямих відповідників, перекладач вдається до вживання різних видів заміни та перетворень, а саме, перекладацьких трансформацій, зокрема й комплексних. Саме завдяки вживанню таких трансформацій можна точніше передати літературну особливість і емоціонально-естетичну інформацію першоджерела.

На основі проведених нами попередніх досліджень можна зазначити, що у художньому перекладі вживання саме комплексних лексичних, граматичних і лексико-граматичних трансформацій є досить поширеним явищем. Визначимо причини застосування окремо кожного з наведених нижче видів таких трансформацій.

На нашу думку, головною причиною застосування у перекладі комплексних лексичних трансформацій можна вважати існування розбіжностей між лексичними системами англійської та української мов, а саме:

- художні образи, відображаючись у свідомості людей, можуть виражатися по-різному, слова можуть представляти більші чи менші фрагменти цих образів;
- слово вихідного тексту може мати більшу або меншу семантичну структуру, ніж його словниковий відповідник у цільовій мові;
- у різних мовах одне й те саме поняття може позначатися кількома синонімами;
- слова в різних мовах, що позначають одне й те саме поняття, можуть вживатися по-різному і мати різну сполучуваність.

Слід зазначити, що комплексні лексичні трансформації складаються з простіших лексичних трансформацій, а саме, з різноманітних лексичних заміни: генералізації, конкретизації, додавання слова, вилучення слова та модуляції (сміслового розвитку), наприклад:

“Let’s go up the river” [8: 19]. – «Давайте попливемо вгору Темзою» [9: 26].

Цей приклад перекладу характеризується наявністю комплексної лексичної трансформації, що складається з двох простіших трансформацій конкретизації: англійське дієслово широкої семантики *go*, вжите з післяголом *up*, конкретизується у перекладі

українським дієсловом з прислівником *попливемо вгору*, так само як і іменник *river* уточнюється і додається назва річки *Темзою*.

У наступному прикладі окрім трансформацій лексичної заміни і конкретизації спостерігається також трансформація вилучення на лексичному рівні. Як зазначає В. І. Карабан, «перекладач довільно не може вилучати нічого із змісту тексту, що перекладається. Вилучати можна лише ті елементи смислу, що певним чином дублюються в оригіналі за нормами мови оригіналу або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої» [4: 311]:

They began in a light-hearted spirit, evidently intending to show me how to do it [8: 62].
– Почали вони бадьоро, очевидно, з наміром показати мені, як треба пакуватись [9: 54].

У цьому прикладі спостерігається застосування перекладачем комплексної трансформації, що складається з трьох простіших лексичних трансформацій: звуження (конкретизація) значення англійського дієслова широкої семантики *to do*, що у перекладі замінено українським дієсловом *пакуватись*, при цьому відбувається вилучення займенника *it* для того, щоб уникнути порушення норми мови перекладу. Слід також зазначити також заміну словосполучення *in a light-hearted spirit* українським прислівником-універбом *бадьоро*.

Розглядаючи комплексні лексичні трансформації, слід звернути увагу також на думку В. Н. Комісарова, який зауважує, що залежно від широкого контексту може бути використана не тільки трансформація конкретизації, але й модуляція (смыслового розвитку) [5: 149-150]. Модуляцією або смысловим розвитком ми називаємо заміну слова або словосполучення вихідної мови одиницею цільової мови, значення якої логічно пов'язане із значенням відповідного елементу оригіналу [6:117; 4: 289]. Розглянемо такий приклад:

Be that as it may, his funeral at Highgate had been perfect, and coming away from it Soames Forsyte made almost mechanically for his Uncle Timothy's in the Bayswater Road [10: 12]. – Але, хай там що, його похорон у Гайгейті пройшов дуже пристойно, й, повертаючися з кладовища, Сомс Форсайт майже машинально попрямував до дядечка Тімоті на Бейзвотер-Род [11: 57].

У цьому прикладі англійське речення *Be that as it may* замінюється у перекладі українським *Але, хай там що*, при цьому значення співвіднесених слів в оригіналі й перекладі пов'язані причинно-наслідковим відношенням (*хай там що*, тому що неважливо, що саме). Досить цікавим у цьому прикладі є наявність одразу трьох конкретизацій: англійські дієслова широкої семантики *have* і *make* разом із прийменником *for* конкретизуються у перекладі в українські дієслова *пройшов* і *попрямував до*, так само як і англійський займенник *it* у перекладі уточнюється і трансформується в український іменник *кладовище*.

Розглянемо тепер причини вживання комплексних граматичних трансформацій в англо-українському художньому перекладі. Найголовнішими з них є:

- різний порядок слів в англійських та українських реченнях;
- різний порядок головних, підрядних та вставних речень;
- частини мови цільового речення, якими виражені члени речення, у перекладі можуть виражатися іншими членами речення;
- існування значної кількості структур та форм в англійській мові вимагає при перекладі використання додаткових слів/словосполучень.

Комплексні граматичні трансформації включають в себе граматичні заміни, додавання та вилучення (на граматичному рівні), перестановки членів речення, членування речень та їх об'єднання, наприклад:

“Phil never knows what he's got on!” [12: 18]. – «Філові байдуже до свого одягу» [13: 35].

У цьому прикладі перекладач вживає комплексну граматичну трансформацію, що складається з простіших граматичних замін: англійське дієслово *knows*, вжите із прислівником *never*, і просте речення *he's got on* замінюються українським прислівником *байдуже* і присвійним займенником з іменником *свого одягу*, відповідно. Використання у перекладі замін такого роду (заміна речення займенником з іменником), означає не тільки вживання форм мови оригіналу, але й відмову від вживання форм МП, подібних до оригінальних, а також заміну таких форм іншими, які відрізняються від них змістом, а саме, граматичним значенням [5: 180-181].

Цікавим є наступний приклад:

“Will he, indeed? That will be very bad” [14: 26]. – «Шкода, якщо він дійсно таким стане» [15: 29].

У цьому прикладі спостерігається об'єднання двох простих англійських речень, що у перекладі представлене одним складним логічно побудованим українське реченням. Тут граматичне оформлення першого англійського речення (речення неповне) спонукає перекладача відтворити зміст оригіналу, поєднуючи його з другим реченням. Перекладач В. Н. Комісаров, Я. І. Рецкер, В. І. Тархов у книзі «Пособие по переводу с англійського языка на русский» зазначають, що така перекладацька трансформація зустрічається рідко, але здебільшого є найкращим засобом досягнення адекватності [7: 46], що підтверджує наведений приклад перекладу. Також слід зазначити інші граматичні трансформації, такі як заміна цілого оригінального речення *That will be very bad* прислівником *Шкода* у цільовому реченні (спрощення англійської граматичної конструкції) та додавання українського повнозначного речення *якщо він дійсно таким стане* (додавання на граматичному рівні).

Наступний приклад перекладу ілюструє членування англійського речення у перекладі:

“What do you mean, - law?” Sedley faintly asked [16: 52]. – «До суду? За що?» - кволим голосом запитав Седлі [17: 67].

У цьому прикладі трансформація членування призводить до утворення двох простих неповних речень у перекладацькій мові *До суду?* та *За що?*, при цьому спорозується значення і конструкція англійського речення *What do you mean, - law*, а саме, відбувається заміна повнозначного речення в англійській мові українським неповним реченням. Слід також зазначити перестановку членів речення: спочатку замінюється англійський іменник *law*, а вже за ним і речення *What do you mean*. Для забезпечення точнішого розуміння змісту даного речення українським читачем перекладач використовує саме такі прості граматичні трансформації, що вживаються одночасно, і утворюють комплексну граматичну трансформацію.

На основі проведеного аналізу та вищенаведених прикладів можна зробити висновок, що під час перекладу англійських художніх текстів перекладач може намагатися досягти особливої адекватності перекладу за рахунок застосування комплексних пере-

кладацьких трансформацій, що дозволяє наблизитися до точнішої передачі змісту оригінального тексту та відтворити семантичні та виражальні особливості мови автора першоджерела.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нелюбин Л. Л. Наука о переводе: учеб. пособие. – М.: Флинта: МПСИ, 2008. – 416 с.
2. Казакова Т.А. Художественный перевод. Теория и практика: Учебник. – СПб.: ООО «Инъязиздат», 2006. – 544 с.
3. Пособие по научно-техническому переводу/ Ю. А. Денисенко, В. Н. Комиссаров, Л. А. Черняховская, Е. В. Бреус. – М.: ВЦП. – Ч. I. – 1980а. – 167 с.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.
5. Комиссаров В. Н. Теория перевода: лингвистические аспекты – М.: Высшая школа, 1990. – 250 с.
6. Сидорук Г. І. Основи перекладознавства: Методична розробка (англійською мовою). – К.: КОНДОР, 2009. – 284 с.
7. Комиссаров В. Н., Рецкер Я. И., Тархов В. И. Пособие по переводу с английского языка на русский. – М.: Высшая школа, 1965. – 288 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

8. Джером К. Джером Трое в лодке, не считая собаки: Книга для чтения на английском языке. – СПб.: Издательство «КАРО», 2007. – 256 с.
9. Джером, Джером К. Трое в одном човні (як не рахувати собаки); Оповідання / З англ. пер. Ю. Лісняк, Р. Доценко. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 370 с.
10. Голсуорси Дж. Сага о Форсайтах. В петле: Книга для чтения на английском языке. – СПб.: КАРО, 2009. – 480 с.
11. Сага про Форсайтів: Трилогія: Кн. 2 / Пер. з англ. О. Тереха. – Харків: Фоліо, 2006. – 607 с.
12. Голсуорси Дж. Сага о Форсайтах. Собственник: Книга для чтения на английском языке. – СПб.: КАРО, 2008. – 608 с.
13. Сага про Форсайтів: Трилогія: Кн. 1 / Пер. з англ. О. Тереха. – Харків: Фоліо, 2006. – 335 с.
14. Austen J. Emma. – L. Penguin Books Ltd, 1994. – 368 p.
15. Остен Дж. Емма: Роман / Пер. з англ. В. К. Горбатька. – Харків: Фоліо, 2008. – 447 с.
16. Thackeray W. Vanity Fair. – L. Penguin Books Ltd, 1994. – 672 p.
17. Теккерей В. М. Ярмарок Суєти: Роман без героя / Пер. з англ. О. Сенюк. – Харків: Фоліо, 2003. – 397 с.